

UDC (УДК) 341.4:341.324(100)

Нікітін Анатолій Анатолійович,
кандидат юридичних наук, перший проректор
Одеського державного університету
внутрішніх справ
e-mail: ugsbeplu@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1376-6764

КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНУ ТЕРИТОРІЮ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ

Анотація. Дослідження та аналіз досвіду зарубіжних країн свідчать, що в Україні доцільно створити відповідний Закон із метою вдосконалення законодавчих підстав для кримінального переслідування підозрюваних у скоєнні злочину, що передбачений ст. 332-1 чинного Кримінального кодексу України, забезпечення захисту прав держави, зниження рівня контрабанди та нелегальних перевезень, що здійснюються через тимчасово окуповані або тимчасово непідконтрольні Україні території внаслідок військової або збройної агресії інших країн.

Ключові поняття: законодавство, злочин, відповідальність, окупована територія, державний кордон, права і свободи громадян.

Nikitin Anatoliy,
Doctor of Law, first vice-rector
of Odessa State University of Internal Affairs
e-mail: ugsbeplu@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-1376-6764

CRIMINAL LEGISLATION OF FOREIGN COUNTRIES ON VIOLATION OF THE ORDER OF ENTRANCE AND EXIT OUT OF TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORY

Abstract. The article is devoted to the investigation of the criminal legislation of foreign countries on violation of the order of entrance and exit out of the temporarily occupied territory.

The criminal law of foreign countries establishes the responsibility for the illegal crossing of the state border. In the view of the objective side such actions are similar to violations of the order of entrance and exit out of the temporarily occupied territory. The legislation of the following countries as Azerbaijan Republic, Bulgaria, Armenia, Georgia, Estonian Republic, Spain, Kazakhstan, Kyrgyz Republic, Latvia, Lithuania, Republic of Belarus, Tajikistan, Turkish Republic, Turkmenistan, Uzbekistan, Federal Republic of Germany, which directly provides for a specific criminal law or similar to it by the construction of the objective side – the intersection of the state border has been studied. The compositions of crimes for illegal crossing of the state border, their qualifying features, the responsibility for which are provided by the Criminal Codes of foreign countries, are analyzed. The status of foreigners and stateless persons has been determined.

It is established that the composition of crimes for responsibility for violation of the order of entrance and exit out of the temporarily occupied territory (crossing the state border) in the criminal legislation of foreign countries is contained in the sections on responsibility for crimes against the state. In the Criminal Code of Ukraine this type of crime is referred to the Section XIV «Crimes in the Field of State Secrets, State Borders, Enlistment and Mobilization».

Taking into account the positive experience of foreign countries, proposals were made to improve the current legislation of Ukraine in the specified field: the creation of an appropriate Law in order to improve the legal grounds for criminal prosecution of suspected persons in committing a crime under Art. 332-1 of the current Criminal Code of Ukraine, ensuring the protection of the rights of the state, reducing the level of smuggling and illegal transportation, which are carried out through temporarily occupied or temporarily uncontrolled by Ukraine territories due to military or armed aggression of other countries.

Key concepts: legislation, crime, responsibility, occupied territory, state border, citizens' rights and freedoms.

Вступ

Основою гуманітарної, соціальної та економічної політики держави Україна стосовно населення тимчасово окупованої території України є захист і повноцінна реалізація національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів і національних меншин [1].

Територія є необхідною ознакою будь-якої держави. Вона становить просторову основу життя певного народу, збереження його самобутності, слугує джерелом його соціально-економічного зростання та міжнародно-правового визнання. Соціальна цінність державної території повною мірою виявляється за умови, що ця територія є недоторканою та цілісною. Перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав із порушенням процедури, визначеної Конституцією та законами України, Гаазькими конвенціями 1907 р., IV Женевською конвенцією 1949 р., а також всупереч Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 р., Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 р. та інших міжнародно-правових актів, є окупацією частини території суверенної держави Україна та міжнародним протиправним діянням з усіма наслідками, передбаченими міжнародним правом.

У науці кримінального права недостатньо розглянуто питання кримінальної відповідальності за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї. Зокрема, ці питання досліджувалися в працях П. П. Андрушко, В. О. Глушкова, І. В. Зозулі, В. М. Киричка, Д. С. Мельника, І. І. Митрофанова, А. А. Музики, В. К. Матвійчука, П. С. Матишевського, Л. В. Мошняги, В. О. Навроцького, Д. О. Олейнікова, Є. Д. Скулиша, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка.

У ст. 332-1 КК України передбачено кримінальну відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави [2]. Ця стаття є доволі новою, оскільки вказане діяння криміналізоване у зв'язку з подіями на Сході України та введено на підставі Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території» від 15.04.2014 р. [3].

У кримінальному законодавстві зарубіжних країн встановлено відповідальність за незаконне перетинання державного кордону. Очевидно, що такі діяння є схожими на порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану

територію та виїзду з неї, з огляду на об'єктивну сторону. Наведене зумовлює актуальність і своєчасність комплексного дослідження зазначеної проблеми, оскільки порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї нині є одним із найважливіших, оскільки це може створювати надалі пряму загрозу територіальній цілісності України; аналіз законодавства зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону сприятиме вдосконаленню вітчизняного кримінального законодавства та у відповідність його з нормами міжнародного законодавства.

Метою статті є аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн щодо порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї.

Відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї передбачена в законодавстві не всіх зарубіжних країн. Досліджуючи зазначену тему, проаналізуємо законодавство тих країн, де безпосередньо передбачено таку спеціальну кримінально-правову норму або аналогічну їй за конструкцією об'єктивної сторони – перетинання державного кордону. До таких країн, зокрема, належать: Азербайджанська Республіка, Болгарія, Вірменія, Грузія, Естонська Республіка, Іспанія, Казахстан, Киргизька Республіка, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Республіка Білорусь, Таджикистан, Турецька Республіка, Туркменістан, Узбекистан, Федеративна Республіка Німеччина (ФРН), Швеція.

За кримінальним законодавством зарубіжних країн, об'єктивну сторону порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону) визначають по-різному. Розглянемо їх детальніше.

1. Не конкретизовані ознаки об'єктивної сторони порушення порядку перетинання державного кордону

До **першої групи** належать КК Грузії, Пенітенціарний кодекс Естонської Республіки, КК Киргизької Республіки, КК Латвійської Республіки, КК Республіки Білорусь, КК Республіки Казахстан, КК Республіки Таджикистан, КК Республіки Узбекистан, КК Туркменістану, де у тексті кримінально-правової норми не конкретизовано ознаки об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону), зокрема:

У Розділі 11 «Злочини проти держави» (ст. 344 Глави 40 «Злочини проти порядку управління») КК Грузії встановлено відповідальність

за незаконне перетинання державного кордону. Кваліфікований склад цього злочину передбачає відповідальність за аналогічні діяння, вчинені групою осіб або із застосуванням насильства чи погрозою його застосування. У примітці до статті зазначено, що вона не поширюється на іноземних громадян, які прибули до Грузії, або осіб без громадянства, які, відповідно до Конституції Грузії, просять у влади притулку, якщо їхнє діяння не містить ознак іншого злочину [4].

Пенітенціарний кодекс *Естонської Республіки* передбачає відповідальність за незаконне перетинання державного або тимчасово контролюваної лінії, вчинене з непокорою співробітників прикордонної охорони, який подав сигнал чи наказав зупинитися (ст. 81.1). Об'єктивна сторона цього злочину характеризується діями, які полягають у незаконному перетинанні державного кордону Естонської Республіки або тимчасової контролюваної лінії, якщо вони пов'язані з непокорою співробітників прикордонної охорони, що подав сигнал чи наказав зупинитися. Кваліфікованим складом є те саме діяння, учинене групою осіб або із застосуванням насильства чи погрозою його застосування стосовно особи, яка мала намір припинити вчинення злочину, або вчинене з використанням транспортного засобу в не передбаченому для цього місці. За таке діяння встановлено покарання у вигляді штрафу, або арешту, або позбавлення волі на строк від одного до п'яти років [5].

Водночас у *КК Киргизької Республіки* в Главі 32 «Злочини проти порядку управління» Розділу 10 «Злочини проти державної влади» також встановлено відповідальність за перетинання державного кордону (ч. 1 ст. 346). Ч. 2 зазначеної норми передбачає відповідальність за те саме діяння, вчинене групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або із застосуванням насильства чи погрозою його застосування. У примітці до норми зазначено, що ця стаття не поширюється на випадки прибуття іноземних громадян і осіб без громадянства для використання права політичного притулку [6, с. 330]. Слідча та судова практична реалізація кримінально-правової норми, передбаченої ст. 346 *КК Киргизької Республіки*, можлива тільки після завершення процедури делімітації та демаркації державного кордону та її інженерно-технічного облаштування на всій протяжності. Тому кримінальна відповідальність у ст. 346 *КК* цієї країни передбачена лише за незаконне перетинання державного кордону, який охороняється. Відсутність єдиного тлумачення поняття «кордон, який охороняється» дає підстави по-різному трактувати цю норму, що часто спричиняє проблему кваліфікації діяння.

З огляду на це судовим і правоохоронним органам під час розслідування кримінальних справ, порушених за ознаками злочину, передбаченого ст. 346 *КК Киргизької Республіки*, пропонують завжди керуватися тим, що державний кордон цієї країни охороняється на всій її протяжності [7].

Схожою в цьому контексті є позиція, закріплена в *КК Латвійської Республіки*. Так, у ст. 284 Глави 22 «Злочинні діяння проти порядку управління» передбачено відповідальність за перетинання державного кордону без дорожнього документа або дозволу відповідних установ. Ч. 2 зазначеної норми передбачає відповідальність за ті самі дії, учинені повторно, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років, або грошовий штраф до ста двадцяти мінімальних місячних заробітних плат [8, с. 294].

Положення ст. 371 Глави 33 «Злочини проти порядку управління *КК Республіки Білорусь*» передбачає відповідальність за умисне незаконне перетинання державного кордону з використанням механічного транспортного засобу, судна внутрішнього плавання (самохідного), судна змішаного (річка-море) плавання (самохідного), маломірного моторного судна, судна з підвісним двигуном, гідроцикла, повітряного судна з двигуном, а так само умисне незаконне перетинання державного кордону іншим способом, учинене протягом року після накладення адміністративного стягнення за таке саме порушення. Кваліфікований склад передбачає відповідальність за умисне незаконне перетинання державного кордону Республіки Білорусь, учинене особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, або іноземним громадянином, чи особою без громадянства, депортованими або висланими з Республіки Білорусь, до закінчення терміну заборони в'їзду в Республіку Білорусь, або службовою особою з використанням службових повноважень. За таке діяння законодавець передбачив покарання у вигляді арешту, або обмеження волі на строк до п'яти років, або позбавлення волі на той самий строк [9, с. 281].

Ч. 3 ст. 371 *КК Республіки Білорусь* передбачає відповідальність за умисне незаконне перетинання державного кордону, учинене організованою групою. У санкції передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до семи років із конфіскацією майна або без конфіскації. Законодавець у примітці до цієї статті зауважив, що дія цієї статті не поширюється на випадки прибуття в Республіку Білорусь з порушенням правил перетину державного кордону іноземних громадян і осіб без громадянства, які клопочуть про надання

статусу біженця, додаткового захисту або притулку в Республіці Білорусь, за умови, що вони без зволікань звернулися з таким клопотанням [9, с. 281].

У ч. 1 ст. 330 Глави 14 «Злочини проти порядку управління» КК *Республіки Казахстан* встановлено відповідальність за умисне незаконне перетинання державного кордону, який охороняється, без належних документів і належного дозволу. За таке діяння передбачено покарання у вигляді штрафу в розмірі від двохсот до п'ятисот місячних розрахункових показників або в розмірі заробітної плати або іншого доходу засудженого за період від двох до п'яти місяців або позбавлення волі на строк до двох років. У ч. 2 зазначеної норми передбачено відповідальність за те саме діяння, вчинене групою осіб за попередньою змовою, або організованою групою, або із застосуванням насильства чи погрозою його застосування. Покарання за таке діяння передбачено у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років [10, с. 387].

Аналогічний зміст діяння визначено в КК *Республіки Таджикистан* [11, с. 340], *Республіки Туркменістан* щодо незаконного перетинання державного кордону та відповідне покарання в санкціях. Окрім того, у КК Республіки Туркменістан вказано, що дія норми щодо незаконного перетинання державного кордону не поширюється на випадки прибуття з порушенням правил перетину державного кордону іноземних громадян і осіб без громадянства для використання права політичного притулку відповідно до Конституції, якщо в діях цих осіб немає іншого складу злочину [12].

Згідно з положеннями КК *Республіки Узбекистан* (Глава 15 «Злочини проти порядку управління» Розділу 5 «Злочини проти порядку функціонування органів влади, управління та громадських об'єднань»), відповідальність передбачено за незаконний виїзд за кордон або незаконний в'їзд у Республіку Узбекистан (ст. 223). У ч. 1 ст. 223 КК Республіки Узбекистан встановлено відповідальність за виїзд за кордон, в'їзд у Республіку Узбекистан або перехід кордону з порушенням встановленого порядку. За таке діяння передбачено покарання у вигляді штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років [13, с. 233]. Однак не конкретизовано, стосовно якої категорії осіб вказану норму може бути застосовано. Місцем учинення злочину зазначеної статті є державний кордон, перетинання якого з порушенням встановлених правил утворює закінчений склад злочину.

Кваліфікуючими є дії, передбачені ч. 1 ст. 223 КК Республіки Узбекистан, учинені:

а) шляхом прориву; б) за попередньою змовою групою осіб; в) посадовою особою, виїзд за кордон якої вимагає спеціального узгодження. За такі дії передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років [13, с. 233].

2. Частково конкретизовані ознаки об'єктивної сторони порушення порядку перетинання державного кордону

До **другої групи** належить Кримінальний кодекс Азербайджанської Республіки (у тексті кримінально-правової норми додатково зазначено окремі ознаки об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону)).

Так, у ст. 318 КК Азербайджанської Республіки (Глава 34 «Злочини проти порядку управління» Розділу 11 «Злочини проти державної влади») передбачено відповідальність за незаконне перетинання державного кордону, який є під охороною, особою, без встановлених документів чи поза контрольно-пропускним пунктом. За це діяння може бути призначене покарання в розмірі від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі на строк до двох років. Ч. 2 цієї статті встановлює відповідальність за діяння, передбачені в ч. 1, якщо вони вчинені неодноразово, або групою осіб за попередньою змовою, або організованою групою, або із застосуванням насильства чи погрози його застосування. Покарання передбачено у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років. Окрім того, дія положень цієї статті не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які прибули в Азербайджанську Республіку з порушенням правил перетину державного кордону з метою використання права політичного притулку, закріпленого Конституцією Азербайджанської Республіки, якщо в діях цих осіб немає іншого складу злочину [14, с. 290].

3. Конкретизовані ознаки об'єктивної сторони порушення порядку перетинання державного кордону

До **третьої групи** належать КК Литовської Республіки, КК Республіки Болгарія, КК Республіки Вірменія, КК ФРН (у тексті кримінально-правової норми яких описано ознаки об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону) й одного чи декількох інших злочинів).

У КК *Республіки Болгарія* (ст. 279 Глави 8 «Злочини проти діяльності державних органів

і громадських організацій» Розділу 1 «Злочини проти порядку управління») передбачено кримінальну відповідальність за діяння, яке полягає в такому: «Того, хто виїде за кордон або в'їде в країну без дозволу належних органів влади або навіть з дозволу, але через не встановлені для цього місця, карають позбавленням волі до п'яти років і штрафом до тридцяти левів». У разі повторного вчинення зазначеного діяння передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від одного до шести років і штрафу до п'ятдесяти левів. Відповідно до ч. 3 ст. 279 КК Республіки Болгарія, суд замість штрафу може призначити конфіскацію частини або всього майна винного. За готування до цього злочину передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до двох років або виправних робіт (ч. 4 ст. 279). Не підлягає покаранню за в'їзд у країну особа, яка користується відповідно до Конституції правом прибутку [15].

Також відповідальність за незаконне перетинання державного кордону передбачена в КК Республіки Вірменія (ст. 329), КК ФРН (§ 234а) та КК Литовської Республіки (ст. 291) [16, 17, 18].

4. Порушення порядку перетинання державного кордону як інший злочин

До **четвертої групи** належить Кримінальний кодекс Турецької Республіки, в якому порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону) визначено як один зі способів учинення іншого злочину. Зокрема, це (ст.ст. 504, 513) [19].

Отже, на підставі здійсненого аналізу можна констатувати, що в кримінальному законодавстві зарубіжних країн норма про відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону) міститься в розділах (главах) про відповідальність за злочини проти держави. Такий висновок про місце розглядуваної норми в системі кримінального законодавства зарубіжних країн дає підстави стверджувати, що об'єктом цього злочину здебільшого потрібно визнавати суспільні відносини у сфері охорони державних кордонів.

Вивчення законодавства зарубіжних країн дало можливість виокремити такі підходи до описання ознак об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї, у тексті кримінально-правової норми: 1) не конкретизовано ознаки об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (КК Грузії, Пенітенціарний кодекс Естонської Республіки, КК Киргизької Республіки, КК Латвійської Рес-

публіки, КК Республіки Білорусь, КК Республіки Казахстан, КК Республіки Таджикистан, КК Республіки Узбекистан, КК Туркменістану); 2) додатково зазначено окремі ознаки об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (КК Азербайджанської Республіки); 3) описано ознаки об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї й одного чи декількох інших злочинів (КК Литовської Республіки, КК Республіки Болгарія, КК Республіки Вірменія, КК ФРН); 4) порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї визначено як один зі способів учинення іншого злочину (КК Турецької Республіки).

За кримінальним законодавством зарубіжних країн, суб'єктом порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї є загальний суб'єкт злочину – фізична осудна особа, яка досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Суб'єктивну сторону порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї, згідно з кримінальним законодавством зарубіжних країн, характеризують виною у формі прямого умислу. В цьому контексті потрібно акцентувати на особливостях визначення інших ознак суб'єктивної сторони. Йдеться про такі ознаки, як мотив і мета злочину; про емоційний стан фактично не зазначено у спеціальних нормах про відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону), а отже, він не впливає на кримінально-правову оцінку таких діянь.

Корисливий мотив за вчинення порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону) передбачає кримінальне законодавство зарубіжних країн. Однак є випадки в деяких кримінальних кодексах зарубіжних країн (корисливий) мотив за вказаний злочин визначають як кваліфікуючу ознаку. Проте не визначають мету порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону).

Узагальнюючи результати порівняльно-правового дослідження ознак суб'єктивної сторони за кримінальним законодавством зарубіжних країн, можна констатувати, що порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону) в кримінальному законодавстві зарубіжних країн: 1) характеризується виною у формі прямого умислу; 2) мотив або взагалі не визначають, або вважають таким корисливим спонуканням; 3) мету здебільшого не визначають.

Отже, аналізуючи кримінальне законодавство зарубіжних країн про відповідальність за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї (перетинання державного кордону) міститься в розділах про відповідальність за злочини проти держави, в КК України цей вид злочину віднесено до Розділу XIV «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації».

Висновки

Дослідження й аналіз досвіду зарубіжних країн свідчать про різноманітність підходів до кваліфікації діяння за порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї та перетинання державного кордону. На наш погляд, беручи до уваги позитивний досвід зарубіжних країн, доцільно створити відповідний Закон із метою вдосконалення законодав-

чих підстав для кримінального переслідування підозрюваних у скоєнні злочину, що передбачений ст. 332-1 чинного Кримінального кодексу України, забезпечення захисту прав держави, зниження рівня контрабанди та нелегальних перевезень, що здійснюються через тимчасово окуповані або тимчасово непідконтрольні Україні території внаслідок військової або збройної агресії інших країн. Правоохоронні органи України отримають необхідні законодавчі підстави для захисту інтересів України в сфері порушення законодавства держави іноземними морськими та повітряними суднами, що здійснили рейси до окупованих та непідконтрольних територій України.

Використання зазначених висновків і пропозицій має сприяти досягненню цілей сталого розвитку України та є методологічним підґрунтям для подальших досліджень в зазначеній темі.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-BP> (дата звернення: 01.08.2019).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 02.08.2019).
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-VII> (дата звернення: 02.08.2019).
4. Уголовный кодекс Грузии. URL: <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID> (дата звернення: 03.08.2019).
5. Уголовный кодекс Эстонской Республики. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Estonia_CC_as_of_2002_ru.pdf (дата звернення: 03.08.2019).
6. Уголовный Кодекс Кыргызской Республики. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. 352 с.
7. Ииязов З. М. Уголовная ответственность за незаконное пересечение государственной границы: автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. URL: <http://lawtheses.com/ugolovnaya-otvetstvennost-za-nezakonnoe-peresechenie-gosudarstvennoy-granitsy> (дата звернення: 05.08.2019).
8. Уголовный кодекс Латвийской Республики. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. 313 с.
9. Уголовный кодекс Республики Беларусь. Мн.: Амсифея, 2006. 335 с.
10. Уголовный кодекс Республики Казахстан. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. 464 с.
11. Уголовный кодекс Республики Таджикистан. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. 410 с.
12. Уголовный кодекс Туркменистана. URL: http://www.minjust.gov.tm/ru/mmerkezi/doc_view.php?doc_id=8091 (дата звернення: 05.08.2019).
13. Уголовный кодекс Республики Узбекистан. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. 338 с.
14. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. 325 с.
15. Уголовный кодекс Болгарии. URL: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=149> (дата звернення: 05.08.2019).
16. Уголовный кодекс Республики Армения. URL: <http://www.crime.vl.ru>. (дата звернення: 05.08.2019).
17. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 524 с.
18. Уголовный кодекс Литовской Республики. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 470 с.
19. Уголовный кодекс Турции / науч. ред. и пер. с турец. Н. Сафарова. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. 374 с.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of 28 June 1996 No 254k / 96-BP]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-BR> [in Ukr.].
2. Kryminal' nii kodex Ukrainy: Zakon Ukrainy [The Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine of 05 April 2001 No 2341-III]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukr.].
3. Pro zabezprchnia prav i svobod hromadian ta pravovyi razhym na tymchasovo okupovanii terytorii: Zakon Ukrainy [On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Occupied Territory: Law of Ukraine of 15 April 2014 No 1207-VII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-VII> [in Ukr.].

4. Ugolovnyi kodex Gruzii [The Criminal Code of Georgia]. Retrieved from <http://law.edu.ru/norm/norm.asp?normID> [in Russ.].
5. Ugolovnyi kodex Respubliki Estoniia [The Criminal Code of the Republic of Estonia]. Retrieved from file:///C:/Users/User/Downloads/Estonia_CC_as_of_2002_en.pdf [in Russ.].
6. Ugolovnyi kodex Kyrgyzskoi Respubliki [The Criminal Code of the Kyrgyz Republic]. SPb: Jurid. Center Press, 2002 [in Russ.].
7. Iiyazov Z. M. Ugolovnaia otvetstvenost' za nezakonoie peresecheniie gosudarstvenoi granitsy [Criminal liability for illegal crossing of the state border: author. dis ... cand. legal sciences: 12.00.08]. Retrieved from <http://lawtheses.com/ugolovnaya-otvetstvennost-za-nezakonnoe-peresechenie-gosudarstvennoy-granitsy> [in Russ.].
8. Ugolovnyi kodex Respubliki Latviia [The Criminal Code of the Republic of Latvia]. SPb.: Jurid. Center Press, 2001 [in Russ.].
9. Ugolovnyi kodex Respubliki Belarus' [The Criminal Code of the Republic of Belarus]. Minsk: Amsifea, 2006 [in Russ.].
10. Ugolovnyi kodex Respubliki Kazakhstan [The Criminal Code of the Republic of Kazakhstan]. SPb.: Jurid. Center Press, 2001 [in Russ.].
11. Ugolovnyi kodex Respubliki Tadzhikistan [The Criminal Code of the Republic of Tajikistan]. SPb.: Jurid. Center Press, 2001 [in Russ.].
12. Ugolovnyi kodex Turkmenistana [The Criminal Code of Turkmenistan]. Retrieved from http://www.minjust.gov.tm/ru/mmerkezi/doc_view.php?Doc_id=8091 [in Russ.].
13. Ugolovnyi kodex Respubliki Uzbekistan [The Criminal Code of the Republic of Uzbekistan]. SPb.: Jurid. Center Press, 2001 [in Russ.].
14. Ugolovnyi kodex Respubliki Azerbaidzhan [The Criminal Code of the Republic of Azerbaijan]. SPb.: Jurid. Center Press, 2001 [in Russ.].
15. Ugolovnyi kodex Bolgarii [The Criminal Code of Bulgaria]. Retrieved from <http://www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?Id=149> [in Russ.].
16. Ugolovnyi kodex Respubliki Armeniia [The Criminal Code of the Republic of Armenia]. Retrieved from <http://www.crime.vl.ru> [in Russ.].
17. Ugolovnyi kodex Federativnoi Respubliki Germaniia [The Criminal Code of the Federal Republic of Germany]. SPb.: Jurid. Center Press, 2003 [in Russ.].
18. Ugolovnyi kodex Litovskoi Respubliki [The Criminal Code of the Republic of Lithuania]. SPb.: Jurid. Center Press, 2003 [in Russ.].
19. Ugolovnyi kodex Turtsii [The Criminal Code of Turkey]. SPb.: Jurid. Center Press, 2003 [in Russ.].

*Стаття: надійшла до редакції 20.07.2019
прийнята до друку 19.08.2019*

*The article: is received 20.07.2019
is accepted 19.08.2019*